

SILUETTEJA

MUSTAPYRSTÖKUIRI (*Limosa limosa*)

Maapallon pienin lintu, kimalaiskolibri, on peukalonpään kokoinen, alle kaksigrammainen minisiivekäs. Suurin lintu on puolestaan Afrikassa elävä lentokyvytön juoksukone strutsi, joka saattaa venähtää liki kolmetriseksi, parisataa kiloa painavaksi jätiksi. Niiden väliin mahtuu kymmentuhatta muuta lajia, joista viitisen prosenttia, 470 lajia, on tavattu Suomessa.

Meikäläisistä linnuista hippiäinen on pienin, kyhmyjoutsen painavin ja merikotka siipien kärkiväliltään mittavin.

Linnut voidaan määrittää lajilleen monen eri tuntomerkin perusteella. Yleensä lajinmääritys perustuu ulkonäköön, mutta monet lajit on helppo tuntea äänen, jätösten tai jälkien perusteella.

Kun valoa on vähän tai olosuhteet muuten estävät värien näkemisen, joudutaan määrittämään tekemään muodon, käyttäytymisen sekä liikkumis- ja lentotavan perusteella.

Monien lajien muoto, siluetti, on hyvin tunnusomainen. Harakan, pyrstötiaisen tai fasaanin pitkä pyrstö paljastaa omistajansa nanosekunnissa. Kuovin pitkä kaarinokka ei sekään jätä paljon arvailujen varaan, kuten ei myöskään lapasorsan latuskanokka tai käpylintujen ristiin menneet nokan kärjet. Kyhmyjoutsenella on nokan tyvessä iso patti, töyhtöhyypän päälään höyhenet ovat virahtaneet hauskoiksi siimoiksi. Ja niin edelleen.

Siluettikuvat otetaan yleensä vastavaloon. Värit häviävät hahmon mustuuteen, jäljelle jää taustaa vasten piirtyvä siluetti. Muussakin valaistuksessa siluettikuvaus voi onnistua, mutta taustan on oltava tällöin hyvin pelkistetty. Jos värit näkyvät, huomio kiinnittyy heti niihin, hienonkin siluetin voima hiipuu.

LINTUMAISEMIA

KANADANHANHI (*Branta canadensis*)

Viime kesinä olen kuvannut paljon öisin. Kesäyönä vallitsee erikoinen tunnelma, joka syntyy hämärästä, pohjoisen taivaan kajosta ja pastillissävyistä, aavemaisesta usvasta, hiljaisuudesta sekä jännityksestä, joka syntyy kun hämärän keskeltä kantautuu outoja ääniä eikä ympäristöä näe tarkasti. Ihminen liikkuu yöllä reilusti luontaisen mukavuusalueensa ulkopuolella.

Muuatta peltoaukeaa halkoi pengernetty peltotie, jota reunusti sankka niittykasvilisuus. Yksi ruokokerttunen oli perustanut revirinsä pientareen pöheikköihin, ja se kuulutti omistajuuttaan innokkaasti laulaen.

Kuvattuani ensin pensaissa laulavaa lintua päätin kokeilla myös laululennon kuvaamista, vaikka arvelinkin ettei valo riitä siihen. Mutta kyllä se riitti, joskin ISO-herkkyyttä oli nostettava kipurajan tuntumaan.

Pysyttelin etelän puolella ja odotin laulajan ponnahdusta taivaalle vasten pohjoistaivaan

Opiskellessani Joensuussa biologiaa yhtenä opettajanani toimi Jorma “Sieppo” Sorjonen. Hän oli erikoistunut lintujen laulun ja muidenkin äänien tutkimiseen. Ääninauhat, sonogrammit ja hertsit löytyivät hänen työkalupakistaan.

Miksi jotkut linnut laulavat lennossa? Miksi ne eivät tee sitä kaiken aikaa vaan pääasiassa tiettyinä vuorokauden aikoina? Muun muassa nämä kuuluivat Siepon ja hänen kollegoidensa tutkimusaiheisiin. Itse en ollut kuuna päivänä tullut mietineeksi tuollaisia asioita, vaikka olinkin tiiraillut lintuja koko nuoruuteni.

Miksi siis ruokokerttunen ponnahtaa päivisin kerkeästi laululentoon ruoikon ylle mutta säksättää öisin tiiviisti kasvillisuuden kätköissä? Selitys liittyy ääniaaltojen erilaiseen kulkuun erilaisissa ilmakerroksissa.

Koska ääni taipuu kylmemmän eli paksumman ilmamassan suuntaan, kerttunen kannattaa lauleskella yöllä alhaalla. Kun nokasta lähtevät ääniaallot törmäävät ylempänä olevaan lämpimämpään ilmamassaan, ne alkavat taipua alaspäin ruoikon yllä makaavaa kylmää ilmaa kohti. Ääni kantaa siis kauemmaksi. Päivällä taas auringon lämmittäessä voimakkaasti ruoikkoa lämpimän ilma on alhaalla, jolloin hyppäämällä tuon kerroksen ylle visertämään kerttunen saa äänensä kantamaan kauemmaksi, kun ääniaallot taipuvat ylöspäin.

Selitys kuulostaa loogiselta, tyylikkäältäkin. Mutta minkähän takia tuo oheisen kuvan ruokokerttunen ponnahteli innokkaasti laululentoon keskellä yötä? Eikö se ymmärtänyt äänen taipumisesta yhtikäs mitään?

hienovireistä valoa. Kymmenkunta kertaa pääsin kokeilemaan onneani, kunnes kerttunen päätti lopettaa laulelut siltä erää. Laajakulma oli hyvä valinta paitsi maiseman saamiseksi kuviin mukaan, myös siksi että silloin oli vähemmän ongelmia tarkennuksen kanssa. Riitti kun väänsi syväterävyyden

riittävän suureksi, jotta koko lähimaisema tuli tarkaksi, ja sitten vain piti huolta, että lintu pysyi kuta kuinkin sopivassa kohtaa kuvaruutua. Aina en edes tähännyt lintua etsimen kautta vaan laitoin menemään lonkalta Lucky Luken tapan.

Toukokuussa lintujärven elämä on kiihkeimmillään. Asukkaat ovat palanneet, laulunluritukset, toivotukset, räpäytykset ja puhallukset täyttävät ilman, kumppaneita etsitään, joka puolella valmistaudutaan suvunjakamiseen.

Jo muutamaa viikkoa myöhemmin elo on hiljentynyt huomattavasti. Kesäkuun alussa useimpien lintujen pesintä on käynnistynyt, pariskunnat ovat hakeutuneet omille tahoilleen, reviirien rajat on paalutettu. Yleistä mekkalointia — reviirin kuuluttamista ja puolison houkuttelua — tärkeämpää on nyt keskittyä pesän rakentamiseen, munintaan, haudontaan sekä myöhemmin poikasten hoitoon.

Se, miten eri lintuperheissä pesintä toteutetaan, vaihtelee. Useimmilla lajeilla, kuten uikuilla, nokikanoilla, lokeilla ja pikkulinnuilla, molemmat puoliset osallistuvat melko lailla tasapuolisesti pesintä-askareisiin. Mutta muunkinlaisia ratkaisuja esiintyy.

Rantaniityn kuovinaaras osallistuu haudontaan, mutta jättää poikueen siippansa harteille kohta poikasten kuoriuduttua. Ruskosuo-haukkakoiraalla taas ei ole asiaa pesälle juuri muuten kuin tuomassa ruokaa hautovalle naaraalle ja poikasille. Isokokoisempi naaras hoitaa haudonnan, pesän vartioinnin sekä ruuan paloittelun poikasille.

Sorsaperheissä vastuu pesinnästä lankeaa naaraalle. Koiras vartioi pesän tuntumassa vain muutamia päiviä, minkä jälkeen se alkaa viettää yhä enemmän aikaa muiden koiraiden kanssa jätkäporukoissa. Jo parin viikon kuluttua koiraat siirtyvät sulkasatoalueille jatkamaan kesän viettoa, ja naaraat saavat hoitaa haudonnan ja poikasten hoidon ilman koiraan apua.

Sorsien työnjako kuulostaa aika epäoikeudenmukaiselta, mutta luonnossa kaikki tapahtuu niin kuin on parhaaksi osoittautunut.

Aamu alkoi sarastaa. Pukkilan Kanteleenjärven yllä velloi paksua usvaa, joka liikkui ja höyrysi kuvauksellisesti. Arvioin auringon nousukohdan ja valitsin kuvauspaikan sen mukaan. Usvahöyryt ja linnut tuohon, auringon ensisäteet niiden taakse.

Tällä kertaa lintuja ei tarvinnut rukoilla sormet ristissä kuvaan, vaan useita sinisorsia, haapanoita, tukkasotkia ja nokikanoja pulikoi vedessä täsmälleen oikeassa paikassa. Koska elettiin vasta kesäkuun alkua, kasvillisuus oli vielä sopivan harvaa ja matalaa, eikä se näin ollen haitannut kuvauksia.

Kun aurinko lopulta kurkisti itäisen horisontin takaa, pääsin nautiskelemaan kameran takana ja sommittelemaan erilaisia lintumaisemakuvia ilman stressin häivääkään. Kunpa lintumaisemien kuvaaminen olisikin aina näin helppoa!

SINISORSA (*Anas platyrhynchos*) ja HAAPANANA (*Anas penelope*)